Europaparlamentet
2024-2029

Utskottet för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor

2025//2239(INI)

17.11.2025

FÖRSLAG TILL BETÄNKANDE

om kommissionens rättsstatsrapport 2025
(2025/2239(INI))

Utskottet för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor

Föredragande: Konstantinos Arvanitis

PR_INI

INNEHÅLL

Sida

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS RESOLUTION 3

MOTIVERING 18

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS RESOLUTION

om kommissionens rättsstatsrapport 2025
(2025/2239(INI))

Europaparlamentet utfärdar denna resolution

– med beaktande av fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget), särskilt artiklarna 2, 3.1, 3.3 andra stycket, 4.3, 5, 6, 7, 11, 19 och 49,

– med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget), särskilt de artiklar som handlar om att respektera, skydda och främja demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter i unionen, däribland artiklarna 70, 258, 259, 260, 263, 265 och 267,

– med beaktande av Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (*stadgan*),

– med beaktande av rättspraxis från Europeiska unionens domstol (EU-domstolen),

– med beaktande av kommissionens meddelande av den 8 juli 2025 *2025 års rapport om rättsstatsprincipen – Situationen i fråga om rättsstatsprincipen i EU* (COM(2025)0900) och dess bilaga med rekommendationer till medlemsstaterna,

– med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) 2020/2092 av den 16 december 2020 om en generell villkorlighetsordning för skydd av unionsbudgeten[1] (villkorlighetsförordningen),

– med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1060 av den 24 juni 2021 om fastställande av gemensamma bestämmelser för Europeiska regionala utvecklingsfonden, Europeiska socialfonden+, Sammanhållningsfonden, Fonden för en rättvis omställning och Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden samt finansiella regler för dessa och för Asyl-, migrations- och integrationsfonden, Fonden för inre säkerhet samt instrumentet för ekonomiskt stöd för gränsförvaltning och viseringspolitik[2] (förordningen om gemensamma bestämmelser),

– med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) 2024/2509 av den 23 september 2024 om finansiella regler för unionens allmänna budget[3] (budgetförordningen), särskilt artikel 6.3,

[1] EUT L 433I, 22.12.2020, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2020/2092/oj.
[2] EUT L 231, 30.6.2021, s. 159, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1060/oj.
[3] EUT L, 2024/2509, 26.9.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/2509/oj.

– med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/692 av den 28 april 2021 om inrättande av programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden och om upphävande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1381/2013 och rådets förordning (EU) nr 390/2014[4],

– med beaktande av kommissionens paket med förslag till flerårig budgetram 2028–2034,

– med beaktande av FN:s instrument för skydd av de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna, däribland den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, den internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, förklaringen om rättigheter för personer som tillhör nationella eller etniska, religiösa och språkliga minoriteter, rekommendationerna från FN:s forum för minoritetsfrågor och rekommendationerna och rapporterna från FN:s allmänna återkommande utvärdering samt rättspraxis från FN:s konventionsorgan och de särskilda förfarandena vid FN:s råd för mänskliga rättigheter,

– med beaktande av den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, den europeiska sociala stadgan, rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) och Europeiska kommittén för sociala rättigheter samt konventionerna, rekommendationerna, resolutionerna och rapporterna från Europarådets parlamentariska församling, ministerkommitté, kommissarie för mänskliga rättigheter, europeiska kommission mot rasism och intolerans, styrkommitté för antidiskriminering, mångfald och integration, Venedigkommission och övriga organ,

– med beaktande av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet,

– med beaktande av Europarådets europeiska stadga om landsdels- eller minoritetsspråk och ramkonvention om skydd för nationella minoriteter,

– med beaktande av samförståndsavtalet mellan Europarådet och Europeiska unionen av den 23 maj 2007 och rådets slutsatser av den 17 december 2024 om EU:s prioriteringar för samarbetet med Europarådet 2025–2026,

– med beaktande av kommissionens förslag av den 20 december 2017 till rådets beslut om fastslående av att det finns en klar risk för att Republiken Polen allvarligt åsidosätter rättsstatens principer (COM(2017)0835), utfärdat i enlighet med artikel 7.1 i EU-fördraget,

– med beaktande av sin resolution av den 25 oktober 2016 med rekommendationer till kommissionen om inrättande av en EU-mekanism för demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter[5],

[4] EUT L 156, 5.5.2021, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/692/oj.
[5] EUT C 215, 19.6.2018, s. 162.

– med beaktande av sin resolution av den 7 februari 2018 om skydd och icke-diskriminering av minoriteter i EU:s medlemsstater[6],

– med beaktande av sin resolution av den 1 mars 2018 om kommissionens beslut att aktivera artikel 7.1 i EU-fördraget i fråga om situationen i Polen[7],

– med beaktande av sin resolution av den 19 april 2018 om behovet av att inrätta ett instrument för europeiska värden till stöd för civilsamhällesorganisationer som på lokal och nationell nivå främjar grundläggande värden inom Europeiska unionen[8],

– med beaktande av sin resolution av den 12 september 2018 om ett förslag med en begäran till rådet att enligt artikel 7.1 i fördraget om Europeiska unionen fastställa huruvida det finns en klar risk för att Ungern allvarligt åsidosätter unionens värden[9],

– med beaktande av sin resolution av den 13 november 2018 om minimistandarder för minoriteter i EU[10],

– med beaktande av sin resolution av den 14 november 2018 om behovet av en övergripande EU-mekanism för skydd av demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter[11],

– med beaktande av sin resolution av den 7 oktober 2020 om inrättande av en EU-mekanism för demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter[12],

– med beaktande av sin resolution av den 8 oktober 2020 om rättsstaten och de grundläggande rättigheterna i Bulgarien[13],

– med beaktande av sin resolution av den 13 november 2020 om covid-19-åtgärdernas inverkan på demokratin, rättsstaten och de grundläggande rättigheterna[14],

– med beaktande av sin resolution av den 17 december 2020 om det europeiska medborgarinitiativet ”Minority SafePack – en miljon underskrifter för mångfald i Europa”[15],

– med beaktande av sin resolution av den 10 juni 2021 om rättsstatssituationen i EU och tillämpning av förordning (EU, Euratom) 2020/2092 om villkorlighet[16],

---

[6] EUT C 463, 21.12.2018, s. 21.
[7] EUT C 129, 5.4.2019, s. 13.
[8] EUT C 390, 18.11.2019, s. 117.
[9] EUT C 433, 23.12.2019, s. 66.
[10] EUT C 363, 28.10.2020, s. 13.
[11] EUT C 363, 28.10.2020, s. 45.
[12] EUT C 395, 29.9.2021, s. 2.
[13] EUT C 395, 29.9.2021, s. 63.
[14] EUT C 415, 13.10.2021, s. 36.
[15] EUT C 445, 29.10.2021, s. 70.
[16] EUT C 67, 8.2.2022, s. 86.

– med beaktande av sin resolution av den 24 juni 2021 om 2020 års rapport från kommissionen om rättsstatsprincipen[17],

– med beaktande av sin resolution av den 8 juli 2021 om utarbetande av riktlinjer för tillämpningen av den generella villkorlighetsordningen för skydd av unionsbudgeten[18],

– med beaktande av sin resolution av den 16 september 2021 med rekommendationer till kommissionen om att fastställa könsrelaterat våld som ett nytt brottsområde förtecknat i artikel 83.1 i EUF-fördraget[19],

– med beaktande av sin resolution av den 11 november 2021 om stärkande av demokratin och mediernas frihet och mångfald i EU: otillbörlig användning av civil- och straffrättsliga åtgärder för att tysta journalister, icke-statliga organisationer och det civila samhället[20],

– med beaktande av sin resolution av den 15 december 2021 om utvärdering av förebyggande åtgärder mot korruption, oriktiga utgifter och missbruk av EU-medel och nationella medel i samband med medel för nödåtgärder och krisrelaterade utgiftsområden[21],

– med beaktande av sin resolution av den 8 mars 2022 om det krympande utrymmet för det civila samhället i Europa[22],

– med beaktande av sin resolution av den 10 mars 2022 om rättsstatsprincipen och konsekvenserna av EU-domstolens dom[23],

– med beaktande av sin resolution av den 11 mars 2021 om förklaringen om EU som en frihetszon för hbtqi-personer[24],

– med beaktande av sin resolution av den 19 maj 2022 om 2021 års rapport från kommissionen om rättsstatsprincipen[25],

– med beaktande av sin resolution av den 9 juni 2022 om rättsstatsprincipen och det potentiella godkännandet av Polens nationella återhämtningsplan[26],

– med beaktande av sin resolution av den 15 september 2022 om situationen för de grundläggande rättigheterna i Europeiska unionen 2020 och 2021[27],

---

[17] EUT C 81, 18.2.2022, s. 27.
[18] EUT C 99, 1.3.2022, s. 146.
[19] EUT C 117, 11.3.2022, s. 88.
[20] EUT C 205, 20.5.2022, s. 2.
[21] EUT C 251, 30.6.2022, s. 48.
[22] EUT C 347, 9.9.2022, s. 2.
[23] EUT C 347, 9.9.2022, s. 168.
[24] EUT C 474, 24.11.2021, s. 140.
[25] EUT C 479, 16.12.2022, s. 18.
[26] EUT C 493, 27.12.2022, s. 108.
[27] EUT C 125, 5.4.2023, s. 80.

– med beaktande av sin resolution av den 15 september 2022 om förslaget till rådets beslut om att enligt artikel 7.1 i fördraget om Europeiska unionen fastställa huruvida det finns en klar risk för att Ungern allvarligt åsidosätter unionens värden[28],

– med beaktande av sin resolution av den 20 oktober 2022 om rättsstatssituationen i Malta, fem år efter mordet på Daphne Caruana Galizia[29],

– med beaktande av sin resolution av den 20 oktober 2022 om ökande hatbrott mot hbtqi-personer i Europa i ljuset av det homofobiska mordet nyligen i Slovakien[30],

– med beaktande av sin resolution av den 10 november 2022 om rättvisa oavsett ras, icke-diskriminering och antirasism i EU[31],

– med beaktande av sin resolution av den 24 november 2022 om bedömning av Ungerns efterlevnad av de rättsstatliga villkoren enligt villkorlighetsförordningen och läget beträffande Ungerns återhämtnings- och resiliensplan[32],

– med beaktande av sin resolution av den 30 mars 2023 om 2022 års rapport om rättsstatsprincipen – Situationen i fråga om rättsstatsprincipen i EU[33],

– med beaktande av sin resolution av den 18 april 2023 om de interinstitutionella förbindelserna mellan EU och Europarådet[34],

– med beaktande av sin resolution av den 7 februari 2024 om rättsstatsprincipen och mediefriheten i Grekland[35],

– med beaktande av sin resolution av den 28 februari 2024 *2023 års rapport från kommissionen om rättsstatsprincipen*[36],

– med beaktande av sin resolution av den 29 februari 2024 om fördjupad integration i EU inför framtida utvidgningar[37],

– med beaktande av sin resolution av den 1 juni 2023 om åsidosättanden av rättsstatsprincipen och de grundläggande rättigheterna i Ungern och frysta EU-medel[38],

[28] EUT C 125, 5.4.2023, s. 463.
[29] EUT C 149, 28.4.2023, s. 15.
[30] EUT C 149, 28.4.2023, s. 22.
[31] EUT C 161, 5.5.2023, s. 10.
[32] EUT C 167, 11.5.2023, s 74.
[33] EUT C 341, 27.9.2023, s. 2.
[34] EUT C, C/2023/442, 1.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/442/oj.
[35] EUT C, C/2024/6334, 7.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6334/oj.
[36] EUT C, C/2024/6743, 26.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6743/oj.
[37] EUT C, C/2024/6746, 26.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6746/oj.
[38] EUT C, C/2023/1223, 21.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/1223/oj.

– med beaktande av rapporten från sin undersökningskommitté för utredning av användningen av Pegasus och liknande spionprogram (PEGA) samt av sin rekommendation av den 15 juni 2023 till rådet och kommissionen efter undersökningen av påstådda överträdelser och missförhållanden vid tillämpningen av unionsrätten i fråga om användningen av Pegasus och liknande spionprogram[39],

– med beaktande av sin resolution av den 11 juli 2023 om vallagen, undersökningskommittén och rättsstatsprincipen i Polen[40],

– med beaktande av sin resolution av den 19 oktober 2023 om rättsstatsprincipen i Malta: sex år efter mordet på Daphne Caruana Galizia och behovet av att skydda journalister[41],

– med beaktande av det gemensamma meddelandet av den 6 december 2023 från kommissionen och unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik *Inget rum för hat: ett Europa enat mot hat* (JOIN(2023)0051),

– med beaktande av sin resolution av den 18 januari 2024 om situationen för de grundläggande rättigheterna i Europeiska unionen 2022 och 2023[42],

– med beaktande av sin resolution av den 18 januari 2024 om utökande av förteckningen över EU-brott till hatpropaganda och hatbrott[43],

– med beaktande av sin resolution av den 24 april 2024 om de pågående utfrågningarna inom ramen för artikel 7.1 i EU-fördraget angående Ungern för att stärka rättsstaten och konsekvenserna för budgeten[44],

– med beaktande av avslutandet av förfarandet enligt artikel 7.1 i EU-fördraget avseende Polen, som kommissionen tillkännagav den 29 maj 2024, på grund av de åtgärder Polen vidtagit för att återställa efterlevnaden av EU:s rättsstatsnormer,

– med beaktande av Europarådets parlamentariska församlings resolution 2262 (2019) av den 24 januari 2019 om främjande av rättigheter för personer som tillhör nationella minoriteter,

– med beaktande av Europeiska revisionsrättens särskilda rapporter av den 17 december 2024 om efterlevnaden av EU-rätten (28/2024), av den 22 februari 2024 om rättsstatsprincipen i EU (03/2024) och av den 10 januari 2022 om EU-stöd för rättsstaten på västra Balkan (01/2022), av dess översikt av den 28 februari 2024 om kommissionens rapportering om rättsstatsprincipen (02/2024) och av den särskilda rapporten om insynen i EU-finansiering som beviljas icke-statliga organisationer (11/2025) och deras respektive rekommendationer,

---

[39] EUT C, C/2024/494, 23.1.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/494/oj.
[40] EUT C, C/2024/3995, 17.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/3995/oj.
[41] EUT C, C/2024/2656, 29.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2656/oj.
[42] EUT C, C/2024/5739, 17.10.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/5739/oj.
[43] EUT C, C/2024/5733, 17.10.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/5733/oj.
[44] EUT C, C/2025/3705, 17.9.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/3705/oj.

– med beaktande av de politiska riktlinjerna för nästa Europeiska kommission 2024–2029, som presenterades för parlamentet den 18 juli 2024 av Ursula von der Leyen, dåvarande kandidat till befattningen som kommissionens ordförande, av det tal om tillståndet i unionen som kommissionens ordförande höll den 10 september 2025 i Europaparlamentet och av kommissionens meddelande av den 21 oktober 2025 *Kommissionens arbetsprogram 2026* (COM(2025)0870),

– med beaktande av Eurobarometerundersökningarna om korruption 2025, som visar att korruption fortfarande är ett allvarligt problem för medborgare och företag i EU,

– med beaktande av återkopplingsrapporter, uppdragsrapporter, skriftliga frågor och svar från gruppen för övervakning av demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter[45],

– med beaktande av kommissionens meddelande av den 8 oktober 2025 *En jämlikhetsunion: jämlikhetsstrategin för hbtqi+-personer 2026–2030*,

– med beaktande av kommissionens meddelande av den 4 november 2025 om EU:s utvidgningspolitik (COM(2025)0690) och de åtföljande arbetsdokumenten från kommissionens avdelningar (utvidgningspaketet av den 4 november 2025),

– med beaktande av det gemensamma meddelandet från kommissionen och unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik av den 12 november 2025 om det europeiska demokratiförsvaret och om att skapa starka och motståndskraftiga demokratier (JOIN(2025)0791) och av kommissionens meddelande av den 12 november 2025 om EU:s strategi för det civila samhället (COM(2025)0790),

– med beaktande av artikel 55 i arbetsordningen,

– med beaktande av yttrandena från utskottet för rättsliga frågor och budgetutskottet och yttrandet från underutskottet för mänskliga rättigheter,

– med beaktande av betänkandet från utskottet för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor (A10-0000/2025), och av följande skäl:

[45] För all övervakningsverksamhet från gruppen för övervakning av demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter, se (för den senaste valperioden) https://www.europarl.europa.eu/committees/sv/libe-democracy-rule-of-law-and-fundament/product-details/20190103CDT02662 och (för innevarande valperiod) https://www.europarl.europa.eu/committees/sv/working-group-democracy-rule-of-law-and-/product-details/20241205CDT13884.

A. EU bygger på värdena respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheter för personer som tillhör minoriteter, enligt artikel 2 i EU-fördraget och såsom återspeglas i stadgan och fastslås i internationella människorättsfördrag. Stadgan utgör en del av EU:s primärrätt. Dessa värden är gemensamma för samtliga medlemsstater och bör konsekvent upprätthållas och aktivt främjas av EU och var och en av medlemsstaterna i all politik, både internt och externt. Varje form av undergrävande av dessa värden utgör ett systemhot mot rättigheterna och friheterna för de människor som är bosatta i EU.

B. EU kan inte bortse från de sociala och grundläggande rättigheter som unionen bygger på. Ihållande brister i skyddet av ekonomiska och sociala rättigheter måste betraktas som en integrerad del av systemhotet mot värdena i artikel 2 i EU-fördraget.

C. Under 2025 ställdes EU inför allvarliga och mångfasetterade utmaningar i sina medlemsstater när det gäller skyddet av rättsstatsprincipen, demokratin och de grundläggande rättigheterna, som alla är nära sammankopplade med varandra.

D. I kommissionens arbetsprogram för 2026 understryks behovet av en integrerad årlig rättsstatscykel med en enhetlig tidsplan, tydligt definierade milstolpar och ett aktivt deltagande från samtliga EU-institutioner. Respekten för rättsstatsprincipen är fortfarande absolut nödvändig för att skydda alla EU-medel.

E. Kommissionens årliga rättsstatsrapport bör också omfatta EU:s institutioner, organ och byråer, för att tillhandahålla en insynsvänlig bedömning av deras efterlevnad av rättsstatsnormerna.

Rättsväsen

1. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa oberoende rättsväsen och tillgång till kostnadsfri rättshjälp, och därigenom garantera lika tillgång till rättslig prövning för alla, och upprepar behovet av konkreta åtgärder för att förbättra tillgången, särskilt för marginaliserade och utsatta grupper.

2. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att skyndsamt verkställa domar från EU-domstolen och Europadomstolen som inte ännu verkställts och föreslår att det inrättas en enhet för övervakning av verkställigheten av EU-domstolens och Europadomstolens domar om demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter i EU-länderna, och att man till fullo integrerar denna övervakningsenhets slutsatser i den årliga rättsstatsrapporten.

3. Europaparlamentet understryker den tydliga kopplingen mellan tillbakagången för rättsstatsprincipen och de allvarliga kränkningarna av grundläggande rättigheter och minoriteters rättigheter, inbegripet övervåld från brottsbekämpande myndigheters sida, avsaknad av ett korrekt rättsförfarande för frihetsberövade, politisk eller institutionell uppvigling till hat, oproportionerliga övervakningsbefogenheter och restriktiva åtgärder som riktar sig mot organisationer i det civila samhället. Parlamentet anser bestämt att kommissionen bör bedöma i vilken utsträckning medlemsstaterna tar itu med dessa problem för att säkerställa ett tillgängligt, effektivt och opartiskt rättsväsen.

4. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att ta upp fängelseförhållandena som ett rättsstatsproblem, mot bakgrund av den utbredda överbeläggningen, de bristfälliga levnadsvillkoren och den ökande självmordsfrekvensen, som undergräver de frihetsberövades grundläggande rättigheter inom medlemsstaternas kriminalvårdssystem.

Regelverk för korruptionsbekämpning

5. Europaparlamentet vidhåller att korruption är ett allvarligt hot mot demokratin, rättsstaten och en rättvis behandling av alla medborgare.

6. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna, kandidatländerna och potentiella kandidatländer samt EU:s institutioner, organ och byråer att stärka de förebyggande åtgärderna mot korruption, inbegripet transparent förvaltning av EU-medel, uppförandekoder för offentliga tjänstemän, obligatoriska redovisningar av tillgångar, regler för intressekonflikter, system för tidig varning och begränsningar av svängdörrspraxis.

7. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att garantera oberoendet, opartiskheten samt adekvata resurser för disciplinnämnder, åklagarmyndigheter, korruptionsbekämpande organ och rättsväsendet.

8. Europaparlamentet betonar att rättsstatsprincipen kräver att offentliga tjänstemän agerar öppet och i allmänhetens intresse, utan att missbruka makten eller fatta beslut på godtyckliga grunder. Parlamentet uppmanar medlemsstaterna att främja en integritetskultur genom regelbunden utbildning i korruptionsbekämpning för offentliga tjänstemän, brottsbekämpande myndigheter och rättsväsendet, och genom att aktivt involvera det civila samhället i övervakningen av myndigheternas agerande.

9. Europaparlamentet uppmanar eftertryckligen medlemsstaterna att säkerställa snabba, grundliga och opartiska utredningar av korruptionsfall, med särskild prioritet för fall som involverar högt uppsatta tjänstemän, i syfte att upprätthålla rättsstatsprincipen och allmänhetens förtroende och säkerställa ansvarsskyldighet på alla förvaltningsnivåer.

10. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att skydda visselblåsare och journalister som rapporterar om korruption eller bristfällig förvaltning av EU-medel, genom att säkerställa konfidentiella rapporteringskanaler, effektiva rättsmedel mot repressalier och skydd för undersökande journalistik och yttrandefriheten.

Skydd av journalister, mediepluralism och mediefrihet

11. Europaparlamentet anser med bestämdhet att mord på undersökande journalister utgör ett direkt angrepp på rättsstatsprincipen, eftersom de inte bara undergräver medborgarnas och institutionernas möjligheter att ställa makthavarna till svars, utan också utgör en av de mest extrema formerna av censur och utgör ett direkt hot mot yttrandefriheten och de demokratiska institutionernas sätt att fungera.

12. Europaparlamentet fördömer skarpt övervakning av journalister, särskilt övervakning med hjälp av spionprogram. Parlamentet är fortsatt bestört över kommissionens vägran att genomföra samtliga rekommendationer från parlamentets undersökningskommitté inom ramen för dess utredning av användningen av Pegasus och liknande spionprogram, och anser att detta utgör underlåtenhet att agera.

13. Europaparlamentet är fortfarande djupt oroat över att den fortsatt starka koncentrationen i medieägandet i många medlemsstater – oavsett om det rör sig om statligt eller privat ägande – utgör en risk för mångfalden av information och åsikter.
Parlamentet uppmanar medlemsstaterna att anta rättsliga ramar för att förhindra horisontell koncentration, säkerställa insyn i ägande och förvaltning och garantera oberoende tillsyns- och efterlevnadsmekanismer för att skydda det redaktionella och journalistiska oberoendet och mediernas roll som allmänhetens granskande organ.

14. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna och kandidatländerna att säkerställa skyddet av journalister och andra mediearbetare i EU i linje med kommissionens rekommendationer 2021/1534[46] och 2022/758[47].

15. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att till fullo genomföra direktivet mot munkavleprocesser[48].

16. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att bedöma huruvida EU:s sanktioner för att bekämpa desinformation är förenliga med proportionalitetskravet enligt EU-rätten och med artikel 11 i stadgan. Parlamentet är fast övertygat om att rätten att bli hörd måste garanteras innan rådet vidtar sådana åtgärder, särskilt när EU-medborgares – i synnerhet journalisters – rättigheter riskerar att undergrävas.

Civilsamhällets demokratiska utrymme

17. Europaparlamentet betonar den avgörande roll som gräsrots- och samhällsorganisationer, fackföreningar, aktivistgrupper, människorättsförsvarare och icke-statliga organisationer spelar för att främja och upprätthålla demokrati, jämlikhet, rättsstatsprincipen och grundläggande rättigheter och för att säkerställa ansvarsskyldighet för statliga och privata åtgärder.

---

[46] Kommissionens rekommendation (EU) 2021/1534 av den 16 september 2021 om säkerställande av journalisters och andra mediearbetares skydd, säkerhet och egenmakt i Europeiska unionen (EUT L 331, 20.9.2021, s. 8, ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2021/1534/oj).
[47] Kommissionens rekommendation (EU) 2022/758 av den 27 april 2022 om skydd för journalister och människorättsförsvarare som deltar i den offentliga debatten mot uppenbart ogrundade rättsprocesser och rättegångsmissbruk (strategiska rättsprocesser för att hindra offentlig debatt) (EUT L 138, 17.5.2022, s. 30, ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2022/758/oj).
[48] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1069 av den 11 april 2024 om skydd för personer som deltar i den offentliga debatten mot uppenbart ogrundade anspråk eller rättegångsmissbruk (strategiska rättsprocesser för att hindra offentlig debatt) (EUT L, 2024/1069, 16.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1069/oj).

18. Europaparlamentet fördömer de exempellösa och intensifierade angreppen på civilsamhällets demokratiska utrymme i hela EU, med betydande begränsningar av detta utrymme och av mötesfriheten i flera medlemsstater. Parlamentet är fast övertygat om att den globala trenden med en demokratisk tillbakagång och en urholkning av rättsstatsprincipen samt det ökade fokuset på säkerhetsaspekter i politiska program har bidragit till ökade begränsningar av mötesfriheten. Parlamentet riktar en bestämd uppmaning till medlemsstaterna att skapa en säker och gynnsam miljö som garanterar mötesfrihet.

19. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna och kommissionen att förbättra den rättsliga situationen för det civila samhället genom att se till att alla åtgärder som begränsar föreningars rätt att söka, säkra och använda resurser, inbegripet utländska resurser, måste eftersträva ett av de legitima mål som anges i artikel 11.2 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

20. Europaparlamentet är oroat över den ökande förekomsten av rättsliga och ekonomiska restriktioner och smutskastningskampanjer riktade mot organisationer i det civila samhället och människorättsförsvarare samt kriminaliseringen av dessa. Parlamentet betonar att rapporteringskraven för icke-statliga organisationer inte får gå utöver sådana krav som är strikt nödvändiga och att de måste stå i proportion till de specifika mål som eftersträvas.

21. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna och kommissionen att säkerställa tillräckliga ekonomiska resurser för organisationer i det civila samhället och människorättsförsvarare. Parlamentet uppmanar medlemsstaterna att tillhandahålla ett effektivt skydd för människorättsförsvarare, inbegripet mekanismer för snabba insatser vid hot.

Grundläggande rättigheter

22. Europaparlamentet välkomnar jämlikhetsstrategin för hbtqi+-personer 2026–2030 och uppmanar eftertryckligen kommissionen att lägga fram ett förslag till bindande EU-förbud mot omvändelseterapi i samtliga medlemsstater.

23. Europaparlamentet är djupt oroat över de diskriminerande åtgärder som införts i vissa medlemsstater under förevändning att bekämpa ”hbtqi-propaganda” och ”könsideologi”. Parlamentet betonar att kommissionen måste agera snabbt och beslutsamt när medlemsstaterna kringgår EU-rätten, i synnerhet stadgan.

24. Europaparlamentet uppmanar samtliga medlemsstater att skydda hbtqi+-personers rättigheter i enlighet med EU-rätten, stadgan och EU-domstolens och Europadomstolens rättspraxis. Parlamentet påminner om att rättsliga hinder för erkännande av partnerskap mellan personer av samma kön eller föräldraskap över gränserna kvarstår i flera medlemsstater, i strid med principerna om fri rörlighet och icke-diskriminering.

25. Europaparlamentet är djupt oroat över de ökande nivåerna av rasism och främlingsfientlighet i hela EU. Parlamentet fördömer hatbrott och hatpropaganda som motiveras av rasism, främlingsfientlighet, religiös intolerans eller fördomar mot en persons funktionsnedsättning, sexuella läggning, könsidentitet eller minoritetsstatus. Parlamentet uppmanar kommissionen och medlemsstaterna att anta och genomföra effektiva åtgärder för att bekämpa alla former av rasism, med fullständig involvering av det civila samhället och med bidrag från berörda parter, till exempel Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter.

26. Europaparlamentet fördömer vissa medlemsstaters antagande av lagstiftning, politik och praxis som undergräver ett effektivt skydd av flyktingars, asylsökandes och migranters grundläggande rättigheter såväl på land som till havs. Parlamentet uppmanar kommissionen och medlemsstaterna att sätta migranters, asylsökandes och flyktingars grundläggande rättigheter samt principen om ansvarsfördelning i centrum för sin migrations- och asylpolitik, för att säkerställa att människors rätt till asyl och internationellt skydd upprätthålls.

27. Europaparlamentet välkomnar kommissionens beslut att stå fast vid sitt förslag till direktiv om likabehandling[49] och riktar en bestämd uppmaning till rådet att slutföra och anta det utan ytterligare dröjsmål.

28. Europaparlamentet uppmanar kommissionen och medlemsstaterna att vidta effektiva åtgärder mot könsrelaterat våld, som bör läggas till i förteckningen över ”EU-brott”, och efterlyser ett lagstiftningsförslag på EU-nivå om bekämpning av våldtäkt, termen definierad på grundval av bristande samtycke.

29. Europaparlamentet upprepar sitt krav på att rätten till tillgång till säker och laglig abort ska fastställas i stadgan.

Rättsstatsprincipen och EU:s budget

30. Europaparlamentet är djupt oroat över de kränkningar av de grundläggande rättigheterna som underlättas av eller är kopplade till användningen av EU-medel i vissa medlemsstater, framför allt när det gäller bostäder och segregerad utbildning, mottagningsvillkor för asylsökande, institutionalisering av personer med funktionsnedsättning och av barn samt vissa initiativ för stadsförnyelse. Parlamentet uppmanar kommissionen att i sin årliga rättsstatsrapport inkludera rekommendationer för att ta itu med dessa kränkningar. Parlamentet föreslår att en särskild andel av EU:s medel öronmärks för oberoende övervakning av EU-finansierade åtgärder, inbegripet bedömningar av deras rättsliga inverkan och deras inverkan på grundläggande rättigheter, samt för forskning på det rättsliga området, strategiska rättstvister och oberoende utvärdering av potentiella kränkningar, med ett betydande deltagande av organisationer i det civila samhället.

[49] Förslag till rådets direktiv om genomförande av principen om likabehandling av personer oavsett religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning (COM(2008)0426).

31. Europaparlamentet insisterar på att de åtgärder som krävs för att frigöra EU-medel, enligt definitionen i de relevanta beslut som fattats enligt förordningen om gemensamma bestämmelser, förordningen om faciliteten för återhämtning och resiliens[50] och förordningen om villkorlighet i samband med rättsstaten, måste bedömas på ett enhetligt sätt som ett integrerat paket och att inga betalningar bör göras så länge brister kvarstår. Parlamentet anser att kommissionen bör vidta ytterligare åtgärder enligt förordningen om villkorlighet i samband med rättsstaten när det gäller andra överträdelser av rättsstatsprincipen, till exempel sådana som rör rättsväsendet.

32. Europaparlamentet välkomnar förslaget i kommissionens förslag till flerårig budgetram för 2028–2034 att tillgång till uppemot hälften av medlen ska villkoras med efterlevnad av rättsstatsprincipen och stadgan innan de godkänns.

Rättsstatsprincipen och inremarknadsdimensionen

33. Europaparlamentet erkänner att en inremarknadsdimension har inkluderats i rättsstatsrapporten för att ta itu med rättsstatsfrågor som påverkar den övergripande ekonomiska miljön, företag och arbetstagare, med syftet att säkerställa att rättigheter försvaras, korruption bestraffas och kontrakt verkställs. Parlamentet betonar att ett välfungerande rättsväsen, ett starkt regelverk för korruptionsbekämpning, mediernas mångfald samt adekvata kontroller och motvikter alla har en ekonomisk inverkan och bidrar till att den inre marknaden fungerar smidigt. Parlamentet föreslår att kommissionen i sin bedömning ska samarbeta ännu mer med berörda parter och organisationer i det civila samhället, inbegripet fackföreningar.

34. Europaparlamentet anser att integreringen av inremarknadsdimensionen bör komplettera snarare än överskugga grundläggande områden som civilsamhällets demokratiska utrymme, efterlevnaden av grundläggande rättigheter och mediefriheten, som bör erkännas som viktiga pelare i rapporten.

Rättsstatsprincipen som grunden för utvidgningsprocessen och EU:s yttre åtgärder

35. Europaparlamentet upprepar att de värden som fastställs i artikel 2 i EU-fördraget måste respekteras inte bara av de nuvarande medlemsstaterna utan även av framtida EU-medlemsstater under anslutningsprocessen. Parlamentet uppmuntrar till en noggrann utvärdering av rättsstatligheten i alla länder som befinner sig i en anslutningsprocess. Parlamentet uppmuntrar kommissionen att lämna konkreta rekommendationer till anslutningsländerna om situationen när det gäller rättsstatligheten och att säkerställa en anpassning till utvidgningsrapporten.

[50] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/241 av den 12 februari 2021 om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens (EUT L 57, 18.2.2021, s. 17, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/241/oj).

Åtgärder för att förbättra kommissionens rapporteringsprocess

36. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att vara mer transparent i fråga om de kriterier som den tillämpar för att välja ut information från civilsamhället, internationella organ, nationella myndigheter och andra berörda parter i rapporteringsprocessen. Parlamentet noterar att samrådsprocessen skulle kunna stärkas genom att man säkerställer lämplig uppföljning med det civila samhällets aktörer om de bidrag de lämnar, och vidhåller att rapporteringsprocessen måste vara evidensbaserad, transparent och opartisk.

37. Europaparlamentet betonar att gruppen för övervakning av demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter i parlamentets utskott för medborgerliga fri- och rättigheter samt rättsliga och inrikes frågor har sänt flera ad hoc-delegationer till vissa medlemsstater under de senaste åren, och att situationen för rättsstatligheten, demokratin och de grundläggande rättigheterna har bedömts uppvisa större brister än de som lyfts fram i kommissionens rapporter. Parlamentet anser att den övervakning som gruppen för övervakning av demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter står för bör beaktas vederbörligen inom ramen för samrådsförfarandet och vid det efterföljande utarbetandet av rapporten.

38. Europaparlamentet framhåller på nytt vikten av att ett oberoende övervakningsorgan, bestående av oberoende juridiska, akademiska och människorättsliga experter, involveras i utarbetandet av rapporten. Parlamentet uppmanar kommissionen att stärka samarbetet med EU-organ och internationella organ.

39. Europaparlamentet anser att kommissionen bör vara tydligare när det gäller att kartlägga och beskriva den utveckling som varje medlemsstat genomgår, inbegripet tidiga varningstecken och identifiering av allvarliga problem och problem på systemnivå, och betonar att kommissionen bör säkerställa samstämdhet mellan de identifierade problemen och de rekommendationer som utfärdas.

40. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att utfärda rekommendationer som är mer operativa till sin karaktär och som innebär att sådana som rör allvarliga problem och problem på systemnivå särskiljs och att konkreta åtgärder, tidsfrister och riktmärken fastställs för medlemsstaternas genomförande av dem.

41. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att stärka uppföljningsmekanismen för rekommendationer som inte har genomförts genom att koppla dem mer direkt till befintliga verktyg för efterlevnadskontroll, inbegripet överträdelseförfaranden och budgetvillkorlighet.

Övergripande rekommendationer

42. Europaparlamentet anser att den interinstitutionella dialogen och det interinstitutionella samarbetet om rättsstaten bör stärkas på EU-nivå. Parlamentet beklagar att kommissionen och rådet hittills har avvisat parlamentets erbjudande om att ingå ett interinstitutionellt avtal om demokrati, rättsstatlighet och grundläggande rättigheter. Parlamentet bekräftar på nytt sin vilja att återuppta samtalen om detta avtal.

43. Europaparlamentet upprepar sin uppmaning till kommissionen att utvidga rapportens räckvidd så att den kommer att omfatta alla aspekter av artikel 2 i EU-fördraget och att inkludera bredare indikatorer, till exempel mediernas oberoende, det civila samhällets roll, grundläggande rättigheter, akademisk och konstnärlig frihet, jämställdhet, skydd av minoriteter och utsatta grupper, respekt för internationell rätt, fria och rättvisa val samt de demokratiska institutionernas funktion.

44. Europaparlamentet anser med bestämdhet att EU-institutionerna måste fullgöra sina skyldigheter när det gäller rättsstatsprincipen, och understryker att det är av avgörande betydelse att en bedömning görs av EU-institutionernas respekt för de värden som fastställs i artikel 2 i EU-fördraget, inbegripet unionens interna samstämdhet när det gäller att upprätthålla dessa värden i all sin politik och alla sina yttre åtgärder, för att skydda EU:s trovärdighet och legitimitet.

45. Europaparlamentet uppmanar rådet att göra sin rättsstatsdialog mer transparent, interaktiv och resultatinriktad, bland annat genom att utfärda detaljerade slutsatser och ge återkoppling om kommissionens och parlamentets slutsatser. Parlamentet beklagar djupt rådets oförmåga att göra meningsfulla framsteg i det pågående förfarandet enligt artikel 7.1 i EU-fördraget och anser att ytterligare dröjsmål med rådets åtgärder skulle innebära att rådet själv bryter mot rättsstatsprincipen.

46. Europaparlamentet uppdrar åt talmannen att översända denna resolution till rådet och kommissionen.

MOTIVERING

Som föredragande för initiativbetänkandet om kommissionens rättsstatsrapport 2025 har jag försökt svara på den politiska prioritering som uttryckts av majoriteten av de politiska grupperna i LIBE-utskottet samt på kommissionens begäran om att utfärda vår årsrapport tidigare än vad som skett under de senaste åren. Den påskyndade tidsplanen har gjort det svårt att hitta en balans mellan en grundlig analys och de begränsningar som en kortare utarbetandeprocess innebär.

Mot bakgrund av dessa begränsningar har jag valt att koncentrera mig på de övergripande uppmaningarna i varje kapitel och att lyfta fram viktiga områden där kommissionens rapportering skulle kunna stärkas ytterligare.

Jag har avsiktligt avstått från att namnge specifika medlemsstater. Detta utgör en betydande eftergift från min sida eftersom The Left-gruppen konsekvent förespråkat en uttrycklig identifiering av länder i betänkanden och förslag från Europaparlamentet när kränkningar av rättsstatsprincipen, demokratin eller de grundläggande rättigheterna inträffar. Vi anser bestämt att det är viktigt att ge konkreta exempel för att möjliggöra ansvarsutkrävande och för att visa att samma krav gäller för samtliga medlemsstater, utan att man påverkas av eller tar hänsyn till deras ställning inom unionen. Den nationella politikens ökande inflytande i dagens parlament gör det dock extremt svårt att nå en objektiv och opartisk överenskommelse mellan de politiska grupperna om medlemsstater skulle omnämnas specifikt. För att säkerställa att betänkandet förblir så samförståndsbaserat, inkluderande och brett underbyggt som möjligt har jag därför beslutat att avstå från att nämna specifika medlemsstater denna gång.

Min främsta prioritering har varit att upprätthålla Europaparlamentets långvariga åtaganden, bland annat genom att bekräfta den inneboende kopplingen mellan rättsstatsprincipen och de grundläggande rättigheterna och säkerställa att ett nätverk av oberoende experter involveras i kommissionens rapporteringsprocess. Ett sådant tillvägagångssätt är avgörande för att avpolitisera bedömningen, förhindra att kritiska frågor förbises och säkerställa att framväxande trender återges på ett tydligt och konsekvent sätt.

Andra prioriteringar är skyddet för journalister och organisationer i det civila samhället, åtgärder för att ta itu med kränkningar av de grundläggande rättigheterna som underlättas eller är kopplade till användningen – eller utnyttjandet – av EU-medel i vissa medlemsstater, och säkerställandet av grundliga, opartiska och snabba utredningar av korruptionsfall, med särskild prioritet för dem som involverar högt uppsatta tjänstemän, som ett sätt att värna rättsstatsprincipen och allmänhetens förtroende för demokratiska institutioner. I slutändan måste EU-institutionerna själva fullt ut respektera sina skyldigheter när det gäller rättsstatsprincipen. Åtgärder för att bedöma deras respekt för de värden som fastställs i artikel 2 i EU-fördraget – inbegripet unionens interna samstämdhet när det gäller att upprätthålla dessa värden i all sin politik och alla sina yttre åtgärder – är av avgörande betydelse i arbetet för att upprätthålla EU:s trovärdighet och legitimitet.

I detta sammanhang är det lika viktigt att stärka de ekonomiska och sociala rättigheternas roll inom unionens ram för rättsstatlighet. En trovärdig bedömning av rättsstatligheten innebär att man även beaktar den djupgående inverkan som otrygga boendeförhållanden, ojämlik tillgång till grundläggande tjänster och fördjupade sociala ojämlikheter har på människors möjligheter att utöva sina grundläggande rättigheter. När enskilda personer inte har råd med lämpliga bostäder, lever under otrygga förhållanden eller stöter på systemrelaterade hinder för socialt skydd blir deras likhet inför lagen av teoretisk snarare än faktisk karaktär. En holistisk, människocentrerad syn på rättsstatlighet måste därför inbegripa att man tar itu med de strukturella socioekonomiska förhållanden som bidrar till att det demokratiska deltagandet minskar samt undergräver förtroendet för offentliga institutioner.

Jag är också mycket oroad över normaliseringen av rasistiska narrativ i den offentliga debatten, även från politiska aktörers och offentliga myndigheters sida. Sådan retorik undergräver möjligheterna till likhet inför lagen, underblåser diskriminering och fientlighet mot rasifierade grupper och ger upphov till förhållanden där enskilda personer inte kan utöva sina grundläggande rättigheter utan att känna rädsla eller ställas inför hot. Åtgärder för att ta itu med rasism och diskriminerande narrativ måste därför utgöra en integrerad del av unionens agenda för rättsstatlighet.

I slutändan måste målet för samtliga EU-institutioner vara att tillhandahålla en bedömning av situationen när det gäller rättsstatligheten i hela EU som är objektiv och trovärdig och som inte utgör resultatet av partipolitiskt inflytande. Jag är djupt oroad över den ökande risken för en tillbakagång för rättsstatligheten i flera medlemsstater, i synnerhet mot bakgrund av de framväxande högerextrema narrativen och det ökande fokuset på säkerhetsaspekter i den offentliga politiken. Vid en sådan tidpunkt är det viktigt att våra utvärderingar förblir genomgående evidensbaserade samt fast förankrade i gällande rätt och de grundläggande rättigheterna, i stället för att påverkas av politiska hänsyn. Endast genom att se till att vårt arbete sker under oberoende, rigorösa och icke-politiserade former kan vi upprätthålla trovärdigheten och legitimiteten i unionens ram för rättsstatlighet.

Jag har för avsikt att lägga fram ändringsförslag som skulle innebära att det införs skäl med en analys av den allmänna utvecklingen i medlemsstaterna. Dessa skäl är avsedda att komplettera betänkandets operativa del genom att kartlägga mönster, framväxande risker och utmaningar på systemnivå och därigenom stärka den analytiska grunden för våra rekommendationer.

Genom detta tillvägagångssätt syftar betänkandet till att uppnå en kombination av politiskt engagemang i rättan tid och konkreta förslag för att öka ändamålsenligheten, transparensen och effektiviteten i kommissionens rapportering och därigenom bidra till en mer robust och enhetlig ram för rättsstatlighet inom Europeiska unionen.